

Türkiye’de İletişim Alanında Düzenlenen Akademik Etkinlikler (Kongre, Konferans, Sempozyum) Üzerine Bir Değerlendirme (2018-2020)

Mehmet ULAŞ*

Toplumsal olarak içinde bulunduğumuz dönem; üretilen bilgilerin, fikirlerin, beğenilerin ve kanaatlerin anlık olarak başkaları ile paylaşılabilirdiği bir “Dijital Çağ” olarak tanımlanabilir. Bu çağı diğerlerinden ayıran argümanların başında zaman ve mekân mefhumunun dönüştürülerek sınırlılıkların öteki hâline gelmesi gerçeği yer almaktadır. Sosyal bilimler perspektifinden bakıldığında birçok disipline göre yeni bir disiplin olan iletişim alanı, bu çağ ile bütünleşik bir birliktelik oluşturan alanların başında gelmektedir. Teknolojik anlamda yaşanan gelişmelerin insanların iletişim pratikleri üzerinde oluşturduğu form değişiklikleri göz önüne alındığında iletişim ve dijital arasında ortaya çıkan bu birliktelik doğal bir durumun yansıması niteliğindedir. İletişim alanında yapılan çalışmaların teknolojik gelişmeler doğrultusunda ve teknosentrik bir şekilde ele alınmasının nihayetinde bu alan toplumsal yaşam pratiklerine, toplumun değerler dünyasına ve yaşamın alışlagelmiş formlarına değinen ve değişimini meydana getiren bir alana evrilmiştir. Toplumsal yaşamın ve bizatihi bireylerin üzerinde önemli bir etkiye sahip olan ve disiplinler arası bir niteliği barındıran iletişim alanı teknoloji ile oluşturduğu bütünleşik birliktelikle kritik öneme sahip bir alana dönüşmüştür.

Bu çalışmada sosyal ve beşeri bilimler alanında her geçen gün önemi artan ve disiplinler arası bir niteliğe sahip olması hasebiyle de diğer alanların da kavşak noktalarından birisi olan iletişim alanında 2018 yılı ve sonrasında üniversiteler, kamu kurumları ve yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen kongrelerin, konferansların ve sempozyumların tespit edilmesi ve içerikleri hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Buradan hareketle hazırlanan bu literatür çalışmasının, bu alana dair çalışma

*Arş. Gör. İnönü Üniversitesi, Mehmet.ulas@inonu.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-6131-7509
DOI: 10.37679/trta.945277

yapacak olan araştırmacılar ve alana dair benzer etkinliklere katılmayı planlayan kişiler için yol gösterici bir başvuru kaynağı olması ümit edilmektedir. Bilimsel perspektifte bir alanın kurumsallaşabilmesinin başat unsurlarından biri, o alana yönelik kongre ve bilimsel etkinliklerin düzenlenmesidir (Balci, 2008, s. 181-209). Akademik anlamda düzenlenen bu etkinlikler, alanın varlığını beyan eden bir gösterge niteliğindedir. Ayrıca alana dair katılımcıların özel ilgi alanlarının paylaşıldığı, tartışmaya sunulduğu ve yeniden tanımların yapıldığı bir sahanın varlığını temsil etmektedir (Oplatka, 2012, s. 21-27). Bu açıdan bakıldığında iletişim alanının varlığının anlamlı bir zemine oturmasına, entelektüel niteliğinin gelişimine, alanın sınırlarının belirlenmesine ve alana dair bilgilerin yeniden tanımlanmasına aracılık eden kongre ve sempozyum gibi bilimsel etkinliklerin içeriklerinin ele alınması bu değerlendirme yazısını önemli kılan etkenlerin başında gelmektedir. Ele alınan içerikler; kongrelerin, konferansların ve sempozyumların isimleri, gerçekleştirildikleri şehirler, tarihleri ve gerçekleştiren kurumların tasnif edilmesi şeklinde oluşturulmuştur. Ayrıca düzenlenen etkinliklerde ele alınan temel konu başlıklarının neler olduğu da çalışma bağlamında ele alınan içeriklerden birisi olmuştur.

Yapılan bu çalışma bağlamında verilerin elde edilmesi sürecinde Google arama motoru üzerinden Kongre, Sempozyum, Konferans Arama Motoru, Kongre Uzmanı, Kongre Merkezi.Net Türkiye'nin Kongre Portalı ve Kongre & Sempozyum isimli sayfalardan ve ayrıca bu etkinlikleri gerçekleştiren kurumların web siteleri üzerinden etkinliklere dair oluşturdukları içeriklerden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen taramaların sonucunda sosyal ve beşeri bilimler alanında 2018 ve sonrasında toplam 164 tane etkinliğin düzenlendiği ve bu etkinliklerin 20 tanesinin iletişim alanına dair gerçekleştirilen etkinlikler olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilere göre genel olarak sosyal ve beşeri bilimler alanında yapılan etkinlikler içerisinde bir alt başlık olarak kendisine yer bulan iletişim alanının 2018 yılı ve sonrasında kendine özgü etkinlikler ile karşımıza çıktığı görülmektedir. İletişim alanının gerek toplumsal yaşam pratiği içerisinde gerekse bireysel yaşam içerisinde hayatımızın her noktasına sirayet ettiği bir dönemde hinterlandını genişletmesi şaşırtıcı bir durum değildir.

İletişim ve teknoloji arasında yaşanan bütünleşik birlikteliğin yapılan etkinliklere de yansıdığı görülmektedir. Düzenlenen etkinliklerin genel olarak teması “dijital” ve “iletişim” üzerine yoğunlaşmaktadır. Dijital çağda iletişim, dijital çağda reklam, dijital çağda gazetecilik, dijital halkla ilişkiler uygulamaları, dijital ağlar ve kamusal alan, dijital radyo yayıncılığı, dijital iletişimde çevrim içi sunum, dijital iletişim ve kültür, dijital medya ve bireyin temsili vb. başlıklar bu tema yoğunluğunun göstergesi niteliğindedir.

Sosyal medya, yaşam pratiği içerisindeki ilişkilerini devam ettirme arzusunda olan her bireyin muhakkak olması gereken bir mecra olarak tıpkı bir hakikat gibi bireylere aktarılmış ve bireyler bu mecraları kullanma mecburiyeti hisseder hâle gelmiştir (Babacan, 2016, s. 524). Bu açıdan bakıldığında hayatımızın olmazsa olmazlarından birisi hâline gelen sosyal medyanın da yapılan etkinliklerin önemli bir bölümünün temasını oluşturuyor olması şaşırtıcı değildir. Sosyal medya kullanımı, sosyal medya ve birey, sosyal medyanın zararları, sosyal medyanın kullanım sıklığı, sosyal medyanın bilgi edinmedeki rolü vb. başlıkların yoğun bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Yapılan bazı etkinliklerin ise iletişim ve iletişim eğitimi temaları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu etkinliklerin içerisine dâhil edilen yazıların içeriği incelendiğinde son yıllarda ülkemizdeki üniversitelerde yeni iletişim fakültelerinin kurulduğu ve bu fakültelerde verilecek eğitimin doğru bir sistematik üzerine kurulması gerektiği tezinin ortaya konulduğu görülmektedir. Bu bağlamda iletişim ve sosyal yaşam, iletişim ve medya, iletişim ve kültürlerarası iletişim, iletişim ve eğitim gibi temalara yer verildiği saptanmıştır.

İletişim disiplinler arası bir alanı temsil etmektedir. Bu açıdan iletişim alanının diğer alanlar ile ortak bir tema etrafında bir araya gelmesi normal karşılanmaktadır. Bu normal içerisinde yer alan birlikteliklerden biri, siyaset ve iletişim kavşağında ortaya çıkan ve siyasal iletişim olarak adlandırılan bir birlikteliktir. İletişimin özünde bilgi aktarmak yer alırken siyasetin özünde de hedef kitle ile iletişim kurmak yer almaktadır. Çalışmamız bağlamında ele aldığımız etkinliklerde de bu birliktelik sonucunda ortaya çıkan siyasal iletişim kavramının tema olarak yer aldığı birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Siyaset ve medya, siyasal iletişim ve medya, siyasetin dijitalleşmesi, siyasette medyanın gücü gibi temaların sıklıkla işlendiği görülmektedir.

İletişim alanının modern toplum içerisinde önemli bir alanı kapsadığına dair görüşler 20. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır. Yaşanan bu durum, iletişim alanının köklü bir disiplin özelliği kazanarak zengin içeriğe sahip bir araştırma alanına evrilmesini beraberinde getirmiştir. İletişim alanı ile gündelik yaşam formu arasında kurulan organik ilişki bu alana dair birçok farklı konu başlığının ele alınarak detaylı bir şekilde tahlil edilmesini gerekli kılmıştır. Özellikle son 20-30 yıl içerisinde yaşanan teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin toplumsal yaşam pratiği içerisinde sıklıkla kullanılan bir argüman hâline gelmesi iletişim alanına yönelik çalışmaların artmasını ve çeşitlilik kazanmasını sağlamıştır. Sonuç olarak yapılan bu çalışma bağlamında sosyal ve beşerî bilimler alanında iletişim alanını kapsayan kongrelerin, konferansların ve sempozyumların isimleri, tarihleri, mekân/ortamları ve bu etkinlikleri düzenleyen kurumlara yönelik bir

İçerik ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışma bağlamında iletişim alanında yapılan etkinliklerin birçok farklı konu başlığı ile karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu etkinliklerde özellikle son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak medya ve dijital ortam gibi genel konu başlıklarının sıklıkla ele alındığı görülmektedir. Daha özel konu başlıklarında ise yeni medya platformlarının bireylerin dünyasına nasıl nüfuz ettiği, değişen tüketim olgusu ve bu tüketim olgusuna yönelik medyanın etkisi, dijitalleşen tüketim anlayışı, medya ve siyaset arasındaki ilişki, medya ile mahremiyet, özgürlük, eşitlik, adalet ve kişisel haklar gibi kavramlar arasındaki ilişki gibi başlıklara değinildiği görülmektedir. Kısacası toplumsal yaşam pratiklerimizin vazgeçilmez unsurlarından biri olan iletişim alanının, yaşanan teknolojik gelişmeler ve dijitalleşen dünya neticesinde sosyal, siyasal ve kültürel anlamda yaşamımıza dair geniş perspektifteki etkileri ve bireylerin bu etki karşısındaki durumlarının ele alınan temaların ortak noktası olduğu görülmüştür. Özellikle dünya genelinde yaşanan covid-19 salgını ile birlikte iletişim formunun değişmesi iletişim alanına yönelik çalışmaları arttıracak bir etken olarak öngörülmektedir. İncelenen çalışmaların temaları yoğunlukla “dijital, teknoloji ve iletişim” kavramları etrafında şekillenmiştir. Bu perspektifte teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan dijitalin bireyler üzerindeki etkisi ele alınırken, bireylerin dijital olanın üzerindeki etkisi ve bu etki sonucunda dijitalin yaşadığı form değişikliklerinin neler olduğu atıl kalmış bir konu başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital çağda bireyin durumunun iletişim ve sosyoloji kavşağında bir tartışma zemininde pek ele alınmadığı görülmektedir. Bireyin bu dijital çağdaki durumunu ve bu çağdan beklentilerini doğru okuyabilmek, bireyin kendini nasıl konumlandığını anlayabilmek adına sosyoloji başta olmak üzere diğer disiplinler ile ortak bir çalışma temasında buluşmanın faydalı olacağı öngörülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmaların birçoğunda nicel verilerin ışığında sonuçlar ortaya konulurken sosyal bilimler içerisinde yer alan iletişim alanına yönelik nitel çalışmaların az olması da dikkat çeken unsurlardan bir tanesi olmuştur. Yapılan etkinliklerin ilk zamanlarda “iletişim” gibi çok genel bir tema çerçevesinde kurgulandığı görülürken daha sonra “iletişim ve medya”, “dijital çağda iletişim” gibi daha spesifik temalar üzerinde kurgulandığı görülmektedir (ifig.uskudar.edu.tr, 2021). Özellikle son yıllarda iletişim alanına dair birçok alt başlığın meydana çıktığı düşünüldüğünde temaların daha spesifik seçilmesinin hazırlanan içerikler bağlamında da daha nitelikli eserlerin ortaya çıkması hususunda bir artı değer sağlayacağı öngörülmektedir.

Türkiye’de İletişim Alanında Gerçekleştirilen Akademik Etkinlikler (2018-2020)

Sıra	Kongre, Sempozyum Adı	Mekân ve Ortam	Tarih	Üniversite/Kurum
1	6.Uluslararası İletişim Günleri Dijital Dönüşüm Sempozyumu	İstanbul – Konferans Salonu	02-03 Mayıs 2019	Üsküdar Üniversitesi
2	7.Uluslararası İletişim Günleri Dijital Çağda İletişim Eğitimi Sempozyumu	İstanbul - Online	16-17 Nisan 2020	Üsküdar Üniversitesi
3	II. Marmara Lisansüstü İletişim Öğrencileri Kongresi	İstanbul - Konferans Salonu	7-8 Mayıs 2018	Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi
4	III. Marmara Lisansüstü İletişim Öğrencileri Kongresi	İstanbul - Konferans Salonu	02-03 Mayıs 2019	Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi
5	Çukurova Genç İletişimciler Kongresi-2018	Adana - Konferans Salonu	03-04 Mayıs 2018	Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi
6	Çukurova Genç İletişimciler Kongresi-2019	Adana - Konferans Salonu	02-03 Mayıs 2019	Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi
7	Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu	Mersin - Konferans Salonu	18-19 Ekim 2018	Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Fakülteleri Dekanlar Konseyi (İLDEK) ve İletişim Araştırmaları Derneğinin
8	2. Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu	İzmir - Online	26-28 Ekim 2020	İzmir Ekonomi Üniversitesi
9	ITICAM 2020 Uluslararası İletişim ve Medyada Eğilimler ve Sorunlar Konferansı	- Online	03-04 Eylül 2020	Bilim, Eğitim ve Teknoloji Derneği, Sakarya Üniversitesi, Eğitim İletişimi ve Teknolojisi Derneği, Governors Eyalet Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Türkiye Yüksek Öğretim Kalite Konseyi, Kıbrıs Uluslararası Üniversitesi
10	İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi 1. Uluslararası İletişim ve Yönetim Bilimleri Kongresi	Malatya - Konferans Salonu	26-27-28 Eylül 2019	İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi
11	2. Uluslararası İletişim Bilimi & Medya Çalışmaları Kongresi	İstanbul - Konferans Salonu	01-04 Kasım 2017	Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul Ayvansaray Üniversitesi

12	3. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumu	Antalya - Konferans Salonu	01-03 Kasım 2018	Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi
13	3.Uluslararası Kültürel Bilişim & İletişim ve Medya Çalışmaları Konferansı	Aydın - Online	20-22 Nisan 2020	University of the Aegean, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
14	1. Uluslararası Yeni Dünyada İletişim Kongresi	Adana - Konferans Salonu	22-23 Şubat 2020	-
15	Yeni Medya Çalışmaları IV. Ulusal Kongre	- Konferans Salonu	04-05 Ekim 2019	Alternatif Bilişim Derneği
16	II. Gelenekselden Dijitale Uluslararası Medya Araştırmaları Sempozyumu	İzmir - Online	10-11 Aralık 2020	Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi
17	2. Uluslararası Yeni Dünyada İletişim Kongresi	Ankara - Online	02-04 Ekim 2020	-
18	3. Uluslararası Yeni Dünyada İletişim Kongresi	Amerika - Online	13-15 Kasım 2020	-
19	Yeni Medya Çalışmaları IV. Ulusal Kongresi	İzmir - Konferans Salonu	04-05 Ekim 2019	Alternatif Bilişim Derneği
20	Dijital Dönüşüm ve İnovasyon: 4. Uluslararası Yeni Medya Konferansı	İstanbul - Konferans Salonu	25-26 Nisan 2019	İstanbul Gelişim Üniversitesi

Kaynakça

- 2019.yenimedya.org.tr. (2021, 4 10). <https://2019.yenimedya.org.tr/>. <https://2019.yenimedya.org.tr/>: <https://2019.yenimedya.org.tr/> adresinden alındı
- Babacan, M. E. (2016). Yeni Medya ve Toplumsal İktidar Bağlamında Özne. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 524.
- Balcı, A. (2008). Türkiye’de Eğitim Yönetiminin Bilimleşme Düzeyi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi(54), 181-209.
- cida.mersin.edu.tr. (2021, 3 28). <http://cida.mersin.edu.tr/assets/kitaptammetinson.pdfv>. <http://cida.mersin.edu.tr>: <http://cida.mersin.edu.tr/assets/kitaptammetinson.pdf> adresinden alındı
- cida2020.ieu.edu.tr. (2021, 4 1). <https://cida2020.ieu.edu.tr/index.php/cagri-metni/>. <https://cida2020.ieu.edu.tr>: <https://cida2020.ieu.edu.tr/index.php/cagri-metni/> adresinden alındı
- egeajans.ege.edu.tr. (2021, 4 10). <https://egeajans.ege.edu.tr/?p=13548>. <https://egeajans.ege.edu.tr>: <https://egeajans.ege.edu.tr/?p=13548> adresinden alındı
- ifig.uskudar.edu.tr. (2021, 3 10). <https://ifig.uskudar.edu.tr/2019>. <https://www.ifig.uskudar.edu.tr/2019>: <https://ifig.uskudar.edu.tr/2019> adresinden alındı
- ifig.uskudar.edu.tr. (2021, 3 11). <https://ifig.uskudar.edu.tr/uploads/content/files/ifig-2020-program.pdf>. <https://www.ifig.uskudar.edu.tr>: <https://ifig.uskudar.edu.tr/uploads/content/files/ifig-2020-program.pdf> adresinden alındı
- iletisim.ege.edu.tr. (2021, 4 9). https://iletisim.ege.edu.tr/tr-10544/ims_2020_hakkinda.html. <https://iletisim.ege.edu.tr>: https://iletisim.ege.edu.tr/tr-10544/ims_2020_hakkinda.html adresinden alındı
- ims.akdeniz.edu.tr. (2021, 4 5). <http://ims.akdeniz.edu.tr>. <http://ims.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2018/11/ims-.pdf>: <http://ims.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2018/11/ims-.pdf> adresinden alındı
- iticam.net. (2021, 4 2). <http://iticam.net/>. <http://iticam.net/>: <http://iticam.net/> adresinden alındı
- kongreara.com. (2021, 4 3). <https://kongreara.com/detay/iletisim/international-trends-and-issues-in-communication--media-conference---iticam-2019--181518>. <https://kongreara.com>: <https://kongreara.com/detay/iletisim/international-trends-and-issues-in-communication--media-conference---iticam-2019--181518> adresinden alındı
- Oplatka, I. (2012). Management in Education. The 2011 BELMAS Conference: New Topics, Diverse Ideas, Much More International Than Before, (s. 21-27). İsrail.
- www.academia.edu.tr. (2021, 3 16). https://www.academia.edu/40710053/%C4%B0n%C3%B6n%C3%BC_%C3%9Cniversitesi_%C4%B0leti%C5%9Fim_Fak%C3%BCItesi_1_Uluslararası%C4%B1_%C4%B0leti%C5%9Fim_ve_Y%C3%B6netim_Bilimleri_Kongre_Tam_Metin_Bildiri_Kitab%C4%B1_26_09_2019_by_Medya_Okuryazarl%C4%B1%C4%9F%C4%. <https://www.academia.edu.tr> adresinden alındı
- www.bilimsenligi.com.tr. (2021, 4 4). <https://www.bilimsenligi.com/2-uluslararası-iletisim-bilimi-medya-calismalari-kongresi.html/>. <https://www.bilimsenligi.com.tr>: <https://www.bilimsenligi.com/2-uluslararası-iletisim-bilimi-medya-calismalari-kongresi.html/> adresinden alındı

- www.bilimsenligi.com.tr. (2021, 4 6). <https://www.bilimsenligi.com/3-uluslararasi-kulturel-bilismiletisim-ve-medya-calismalari-konferansi.html/>. [https://www.bilimsenligi.com.tr: https://www.bilimsenligi.com/3-uluslararasi-kulturel-bilismiletisim-ve-medya-calismalari-konferansi.html/](https://www.bilimsenligi.com.tr:https://www.bilimsenligi.com/3-uluslararasi-kulturel-bilismiletisim-ve-medya-calismalari-konferansi.html/) adresinden alındı
- www.cugenciletisimcikongresi.org. (2021, 3 19). <https://www.cugenciletisimcikongresi.org/kabul-edilen-bildiri-ozetleri-2018/#sayfa1>. [https://www.cugenciletisimcikongresi.org: https://www.cugenciletisimcikongresi.org/kabul-edilen-bildiri-ozetleri-2018/#sayfa1](https://www.cugenciletisimcikongresi.org:https://www.cugenciletisimcikongresi.org/kabul-edilen-bildiri-ozetleri-2018/#sayfa1) adresinden alındı
- www.ieu.edu.tr. (2021, 3 25). <https://www.ieu.edu.tr/tr/news/type/read/id/7290>. [https://www.ieu.edu.tr: https://www.ieu.edu.tr/tr/news/type/read/id/7290](https://www.ieu.edu.tr:https://www.ieu.edu.tr/tr/news/type/read/id/7290) adresinden alındı
- www.kongreuzmani.com. (2021, 4 9). <https://www.kongreuzmani.com/kamu-bilgi-ve-iletisim-teknolojileri-konferansi-2020.html>. [https://www.kongreuzmani.com: https://www.kongreuzmani.com/kamu-bilgi-ve-iletisim-teknolojileri-konferansi-2020.html](https://www.kongreuzmani.com:https://www.kongreuzmani.com/kamu-bilgi-ve-iletisim-teknolojileri-konferansi-2020.html) adresinden alındı
- www.kongreuzmani.com.tr. (2021, 4 7). <https://www.kongreuzmani.com/1-uluslararasi-yeni-dunyada-iletisim-kongresi.html>. [https://www.kongreuzmani.com.tr: https://www.kongreuzmani.com/1-uluslararasi-yeni-dunyada-iletisim-kongresi.html](https://www.kongreuzmani.com.tr:https://www.kongreuzmani.com/1-uluslararasi-yeni-dunyada-iletisim-kongresi.html) adresinden alındı
- www.marmara.edu.tr. (2021, 3 14). <https://www.marmara.edu.tr/event/3-marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi>. [https://www.marmara.edu.tr: https://www.marmara.edu.tr/event/3-marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi](https://www.marmara.edu.tr:https://www.marmara.edu.tr/event/3-marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi) adresinden alındı
- www.marmara.edu.tr. (2021, 3 12). <https://www.marmara.edu.tr/event/marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi-ii-cagri-metni>. [https://www.marmara.edu.tr: https://www.marmara.edu.tr/event/marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi-ii-cagri-metni](https://www.marmara.edu.tr:https://www.marmara.edu.tr/event/marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi-ii-cagri-metni) adresinden alındı
- www.marmara.edu.tr. (2021, 3 13). <https://www.marmara.edu.tr/event/marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi-ii-cagri-metni>. [https://www.marmara.edu.tr: https://www.marmara.edu.tr/event/marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi-ii-cagri-metni](https://www.marmara.edu.tr:https://www.marmara.edu.tr/event/marmara-lisansustu-iletisim-ogrencileri-kongresi-ii-cagri-metni) adresinden alındı
- yenimedya.wordpress.com.tr. (2021, 4 8). <https://yenimedya.wordpress.com/2019/10/07/yeni-medya-calismalari-iv-ulusal-kongre-genel-degerlendirme-ve-sonuc-bildirgesi/>. [https://yenimedya.wordpress.com.tr: https://yenimedya.wordpress.com/2019/10/07/yeni-medya-calismalari-iv-ulusal-kongre-genel-degerlendirme-ve-sonuc-bildirgesi/](https://yenimedya.wordpress.com.tr:https://yenimedya.wordpress.com/2019/10/07/yeni-medya-calismalari-iv-ulusal-kongre-genel-degerlendirme-ve-sonuc-bildirgesi/) adresinden alındı